

ՆԱԶԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ԼԻՔԱՆԱՆՈՒՄ

Աշխարհի տարբեր ժայրերում ստեղծված հայկական գաղթօջախների պատմությունն անհրաժեշտ է դիտել հայ ժողովրդի ամբողջական պատմության մի անբաժանելի մասը, որը տարբեր ժամանակաշրջաններում իր վավերական ու վճռորոշ դերակատարությունն է ունեցել հայ ժողովրդի ճակատագրում:

Ամենևին նպատակ չհետապնդելով ներկայացնել Լիբանանի հայկական գաղթօջախի ամբողջական պատմությունը, այնուամենայնիվ հետևելով մտքի տրամաբանական զարգացման ընթացքին և հայկական դպրոցների պատմությունը դիտելով գաղթօջախների պատմության անբաժանելի մասը, կցանկանայինք ամփոփ ներկայացնել Լիբանանի գաղթօջախի ստեղծման պատմական նախադրյալները և նրա պահպանման հիմնական գործոնները:

Լիբանանը, որտեղ դարերից ի վեր կազմավորվել է հայկական գաղութը, Մերձավոր Արևելքի արաբական պետություն է՝ փռված Սիջերկրական ծովի ափին, ընդամենը 10.4 հազար կմ² տարածքով և մոտ 2մլն բնակչությամբ, որից 90%-ը արաբներ են, մնացածը՝ հայեր, թուրքեր, քրդեր, թուրքմեններ, չերկեսներ, հրեաներ, հնդկացիներ և այլն: Մայրաքաղաքը Բեյրութն է, պետական լեզուն՝ արաբերենը: Լիբանանն էլ Հայաստանի նման մի քանի դարերի ընթացքում գտնվել է գաղութային լծի տակ, դառնալով մեծ տերությունների հակամարտության օբյեկտ: Սա, բնականաբար, բացասաբար է անդրադարձել ոչ միայն երկրի տնտեսության, այլև մշակույթի զարգացման վրա՝ թողնելով երբեմն նաև անդառնալի վնասներ:

Հայությունը, ինչպես վերը նշվեց, Լիբանանում ապրող ազգային փոքրամասնություններից է: Այսօր որոշակի հնարավոր. չէ նշել, թե երբ է սկզբնավորվել հայկական գաղութը Լիբանանում, քանի որ պատմական տարբեր աղբյուրներ նշում են, որ մեր թվարկության առաջին դարերից սկսած

արդեն հայերը լայն շփումներ են ունեցել Մերձավոր Արևելքի երկրների ժողովուրդների հետ: Այդ շփումները տարբեր պատճառներով ու նպատակներով շարունակվել են դարաշրջաններ: Սակայն կայուն գաղթօջախ չի ստեղծվել: Լիբանանում հայտնված հայերը, որոնք չեն ապրել խմբերով, ժամանակի ընթացքում ձուլվել են տեղի բնակչության հետ՝ կորցնելով լեզուն, հավատը և ազգային մյուս որակները:

Սրան հաջորդում են հայերի բավականին հոծ արտագաղթերը Լիբանան Կիլիկյան թագավորության կործանումից և 1895թ.-ի համիդյան կազմակերպված ջարդերից հետո: Իսկ 1915-1916թթ.-ի հայկական մեծ կոտորածներից և Առաջին համաշխարհային պատերազմից հետո թուրքական յաթաղանից մազապուրծ տասնյակ հազարավոր հայեր ապաստանեցին Լիբանանում և Սիրիայում: Թե թվով ինչքա՞ն հայություն էր գաղթել այդ երկրներ, ստույգ տեղեկություններ չկան: Պատմական տարբեր աղբյուրներ տարբեր տվյալներ են տալիս: Այսպես, 1924թ.-ի «Սուրիահայ տարեցոյցում» նշվում է, որ Բեյրութում կար 15000 հայ, իսկ միայն Զալեպում՝ 48000:¹ Իսկ «Հայաստանի կոչնակ»-ի մեջ տրվում է, որ 1925թ.-ին Սիրիայում և Լիբանանում եղել է մոտ 150000 հայ:²

Ի տարբերություն մյուս ժամանակներում Լիբանանում բնակություն հաստատած հայերի, 19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի սկզբի հայտնի իրադարձությունների հետևանքով Լիբանան ապաստանած հայերը ապրում էին հավաքական կյանքով կառուցում եկեղեցիներ, բացում դպրոցներ, ստեղծում հասարակական և բարեգործական կազմակերպություններ, հրատարակում թերթեր, որոնք, իրավամբ, համարվում են գաղութի կազմավորման, գոյատևման և հայապահպանման հզոր կռվաններ:

Հայերը, բնակություն հաստատելով օտար երկրում, այս պարագայում Լիբանանում, արագ հարմարվում են տեղական պայմաններին, սովորում են նրանց լեզուն/արաբերենը/, յուրացնում սովորույթներն ու բարքերը: Դրանով իսկ նպաստելով իրենց նոր կարգավիճակին հարմարվելու գործին՝ խուսափելու համար որոշ բարդություններից:

¹ «Սուրիահայ տարեցոյց», 1924, Զալեպ:

² «Հայաստանի կոչնակ», 1925, էջ 794:

Իհարկե, անհրաժեշտ է շեշտել, որ Լիբանանում հայերի նոր պայմաններին հարմարվելուն խորապես նպաստել է նաև արաբ ժողովրդի բավականին բարյացկամ վերաբերմունքը: Հայերին իրենց երկրում ապաստան տալով, արաբները նրանց տվել են ազատություն առևտրական, հասարակական, կրթամշակութային գործունեություն իրականացնելու համար: Անառարկելիոն փաստենք, որ առանց դրանց հայկական գաղթօջախը չէր կարողանա գոյատևել և զարգանալ:

Ի գնահատումն արաբների այսպիսի վերաբերմունքի, հայերը Լիբանանի համար ճակատագրական պահերին/ ազատագրական շարժում, պատերազմ և այլն/ միշտ եղել են արաբների կողքին և պայքարել իրենց երկրորդ հայրենիքի ազատության և անվտանգության համար:

Արաբների հանդեպ հայերի հավատարմությանն ու դրսևորած խիզախություններին են վերաբերում Լիբանանի Կառավարության /1943թ./ նախագահ Ռիադ Սուլիի հետևյալ մտքերը. «Ես հայերի ներկայությունն այս երկրում ընդունում եմ գրկաբաց և առանձին հաճույքով: Նրանք այս երկրի անկախությունը գուցե մեզնից ավելի լավ պաշտպանեն: Որովհետև նրանք երկար ժամանակ ապրել են բռնության տակ, պայքարել և զոհվել են անկախության համար, հետևաբար լավ գիտեն անկախության արժեքը: Իմ կառավարության սիրտը բաց է հայերի համար: Ես անելու եմ ինչ հնարավոր է, որպեսզի հետ այսու նրանք ավելի լայնորեն մասնակցեն կառավարական գործերին»:³

Ավելին, հայերն իրենց առևտրատնտեսական, արդյունաբերական և գիտամշակութային գործունեությամբ նպաստել են Լիբանանի տնտեսության և մշակույթի զարգացմանը:

Լիբանանի հայերի մասին հավուր պատշաճի գնահատանքի մտքեր են պարունակում Լիբանանի 1950-ական թվականների խորհրդարանի նախագահ Ադել Օսեյրանի հետևյալ խոսքերը. «Ես անձնապես կգնահատեմ հայ ժողովուրդը... հայերը Լիբանանին մեջ յառաջդիմութեան, արւեստի, ճարտարւեստի, գիտութեանց և կեանքի բոլոր մարզերուն մեջ օրինակներ հանդիսացած են մեզի, հիացումով միայն կրնամ խոսիլ հայերու մասին»:⁴

³ «Ժողովրդի ծայն», 1 դեկտեմբերի, 1943, Բեյրութ:

⁴ «Արարատ», 1953, սեպտեմբեր 2:

Հայերն իրենց ակտիվ մասնակցությունն են բերել նաև երկրի քաղաքական և հասարակական կյանքում: Դրա վառ ապացույցն է այն փաստը, որ Լիբանանի անկախացումից հետո հայերն ունեն իրենց ներկայացուցիչներն ինչպես երկրի խորհրդարանում /պատգամավորներ/, այնպես էլ կառավարությունում /նախարարներ/:

Սա արաբների կողմից հայերի բարձր արժևորումն ու գնահատումն է, ինչպես նաև իրենց երկրում ազգային փոքրամասնությունների հանդեպ նրանց վարած ճիշտ քաղաքականությունը: Այստեղ հարկ է նշել, որ Լիբանանը համայնքային երկիր է: Եվ երկրում ապրող ազգերը իշխանություններում ներկայացված են ըստ իրենց կրոնական հավատքի /համայնքի/: Հայերը Լիբանանում ներկայացված են երեք համայնքով. հայ առաքելական, հայ ավետարանական և հայ կաթոլիկ:

Երկրում համայնքային դրությունը տալիս է ինքնավարություն և բոլոր ոլորտներում՝ ազատ գործունեության հնարավորություն, իհարկե, երկրի օրենքների շրջանակներում: Ի հավելումն սրան նշենք, սակայն, որ տարանջատ երեք համայնքների շրջանակներում հայերի գործելը, ըստ մեզ, կարող է վտանգել հայերի միասնականությունը գաղութում, քանի որ մեր անմիջական դիտարկումները փաստեցին, որ բավականին թույլ են Լիբանանի հայկական երեք համայնքների միջև եղած աղերսներն ու համագործակցությունը:

Անառարկելի ճշմարտություն է, որ սփյուռքահայության միասնականության և գոյատևման համար «Մեկ ազգ- մեկ մշակույթ- մեկ եկեղեցի- մեկ հայրենիք» սկզբունքը պետք է ընդունել որպես հիմք:

Յուրաքանչյուր պատմաբան, որը արդեն գրել կամ գրելու է Լիբանանի հայկական գաղթօջախի պատմությունը, բնականաբար, պարտավոր է առանձին-առանձին անդրադառնալ երեք համայնքների կյանքին ու գործունեությանը, միաժամանակ նշելով նրանցից յուրաքանչյուրի բերած ներդրումը գաղութի ընդհանուր կյանքում ու նրա զարգացման գործում:

Փաստենք ակադեմիկոս Վլ. Բարխուդարյանի այն միտքը, որ այսօր բավարար չափով չի ուսումնասիրված հայկական գաղթօջախների

պատմությունը:⁵ Եվ սրան հավելենք, որ առավել չուսումնասիրված է սփյուռքի կրթօջախների պատմությունը. ըստ արժանվույն չի արժեքավորված սփյուռքի մեր գաղթօջախներում ստեղծված կրթական և մշակութային բազում արժեքներ, հավուր պատշաճի չի գնահատված կրթամշակութային օջախների մեծ դերն ու նշանակությունը հայապահպանության գործում:

Սույն ուսումնասիրությունը լրացնում է եղած բացը և արժանին մատուցում Լիբանանի հայկական դպրոցների ազգանվեր գործունեությանը թե՛ Բեյրութում և թե՛ Լիբանանի հայահոծ մյուս քաղաքներում ու գյուղերում:

Լիբանանում, մասնավորապես Բեյրութում, հայկական դպրոցներ բացվել են դեռևս 19-րդ դարի 50-60 -ական թվականներին: Ըստ Կ.Սամյանի «The Armenian Communities in Syria» գրքի տեղեկությունների Բեյրութում հայկական ծխական դպրոցը բացվել է 1859թ.-ին Ս. Նշան վանքի շրջանակում: Դպրոցին կից գործել է նաև մանկապարտեզ: Նմանատիպ դպրոցներ են բացվել նաև Լիբանանի մյուս հայահոծ շրջաններում:⁶

Իսկ 1923թ.-ի «Արև» օրաթերթի տվյալներով առաջին հանրակրթական հայկական դպրոցները Լիբանանում բացվել են գաղթակայաններում: 1922թ.-ին սկսել են գործել Սին էլ Ֆիլի / Բեյրութ/ Առամուսն, էշրեֆիի / Բեյրութ/ ավետարանաբան, Ջահլեի Պառօճյան և մի քանի այլ դպրոցներ վրանների տակ:⁷

1923-1932թ.-ին մեկը մյուսի հետևից բացվում են դպրոցներ թե՛ Առաքելական, թե՛ Ավետարանական և թե՛ Կաթոլիկ համայնքների ու եկեղեցիների հովանավորությամբ ու աջակցությամբ:

Ըստ 1930թ.-ի «Ազգակի» տպագրած տեղեկության Լիբանանում արդեն գործում էր 29 հայկական դպրոց, որից 16-ը պատկանում էր հայ առաքելական, 8-ը՝ հայ կաթոլիկ և 6-ը՝ հայ ավետարանական համայնքին:⁸

Հայ առաքելական եկեղեցու հովանու տակ Բեյրութում բացված դպրոցների մեծամասնությունը գտնվում էր Անդր Նահըրի կամ Պուրջ Համուդ հայահոծ շրջանում, որն առ այսօր էլ պահպանել է հայկականությունը՝ իր

⁵ Բարխուդարյան Վլ., էջեր հայ գաղթավայրերի պատմութեան, եր. 1996, էջ 19:

⁶ K. Sanjian, «The Armenian Communities in Syria, Cambridge», 1965, p. 84.

⁷ «Արև», 1923, հուլիսի 28:

⁸ «Ազգակ», 5 փետրվարի, 1930:

դպրոցներով, եկեղեցիներով, Առաջնորդարանով, մշակութային կենտրոններով, իր մարզադաշտով, հայ քաղաքապետով ու ոստիկաններով, տներից, խանութներից ու արհեստանոցներից լսվող հայկական երգով, փողոցներում ու քակերում խաղացող հայ երեխաների ճռվողյունով:

Իրավամբ, Բեյրութի Պուրջ Զամուդ բաղամասը հիշեցնում է մի փոքրիկ Զայաստան՝ իր կոլորիտով, վարք ու բարքով ու սովորույթներով:

Ստորև ներկայացնում ենք 1932թ.-ին «Ազդակում» տպագրված տվյալները Պուրջ Զամուդում գործող ազգային վարժարանների մասին:⁹

ԱՂՅՈՒՍԱԿ 1.

Դպրոցներ /վայրը/	1932 թվական	
	սովորողների թվաքանակը	Ընտուցիչների թվաքանակը
1.Նոո Սառաշ ա.ճախակրթարան բ. մանկապարտեզ	90 141	4 3
2.Լուսավոռի: Թաղ ա.ճախակրթարան բ. մանկապարտեզ	88 80	4 1
3.Թրատ ա.ճախակրթարան բ. մանկապարտեզ	15 30	1 1
4.Նոո Սիզ ա.ճախակրթարան բ. մանկապարտեզ	15 60	1 1
5.Սին Էլ Ֆիլ ա. ճախակրթարան բ. մանկապարտեզ	10 22	2 1

1930-ական թվականներին Լիբանանի հայկական դպրոցները գտնվում էին անմխիթար վիճակի մեջ թե՛ տնտեսական և թե՛ ուսումնական ու կադրային հարցերում: Զամեմատաբար առավել բարվոք վիճակում էին հայ կաթոլիկ և հայ ավետարանական դպրոցները: Նրանք Գռոմից և Ամերիկայից ստանում էին դրամական աջակցություն, որից, սակայն, զրկված էին ազգային /առաքելական/ վարժարանները:

⁹ «Ազդակ», 14 հոկտեմբերի, 1932:

Չմայած այս ամենին 1940-50-ական թվականներին Լիբանանում հայ կրթական գործը զարգացում էր ապրում. բացվում էին նոր դպրոցներ. ավելանում էր աշակերտության թիվը: Ստեղծվում էր դպրոցական մեծ ցանց, որը հսկայական դեր էր կատարում լիբանանահայ երեխաների հայեցի կրթության և դաստիարակության գործում:

Ղրա փաստացի ապացույցը 1951թ.-ի «Զարթոնք»-ում զետեղված վիճակագրական տվյալներն են Լիբանանի հայկական դպրոցների մասին.¹⁰

ԱՐՅՈՒՄԱԿ 2

	Չամայնքներ /1950-51թթ./	դպրոցների թիվ	խոսվորողների թիվ
1.	Չայ առաքելական	28	6834
2.	Չայ կաթոլիկ	11	2723
3.	Չայ ավետարանական	12	2452

Վերոհիշյալից պարզ երևում է, որ Լիբանանի հայկական դպրոցների կեսից ավելին պատկանում է հայ առաքելական համայնքին: Նշենք նաև , որ դրանց մեծ մասը գտնվում է Բեյրութում:

Այս ժամանակաշրջանի հայկական ամենօրյա դպրոցների մասին ընդհանուր և համապարփակ պատկերացում կազմելու համար փաստենք հետևյալը. երեք համայնքների դպրոցներում գործում էին կրթական տարբեր ծրագրեր: Չայ ավետարանական համայնքի դպրոցները հետևում էին անգլիական և ամերիկյան համապատասխան դպրոցների ծրագրերին, հայ կաթոլիկ համայնքի դպրոցները՝ ֆրանսիական: Իսկ հայ առաքելական համայնքին պատկանող դպրոցները / բացի Նշան Փալանջյան ճեմարանից/ չունեին միասնական կրթական ծրագրեր: Յուրաքանչյուր դպրոց անջատաբար կիրառում էր իր որդեգրած ծրագիրը, դրանով իսկ վնասելով կրթական գործի նպատակի և պահանջների միասնականությանն ու որակին: Այս երևույթն, ի դեպ, շարունակվել է մինչև 60-ական թվականները: Միայն 1961թ.-ին է

¹⁰ «Զարթոնք» , սեպտեմբեր, 1951:

Լիբանանի թեմի ուսումնական խորհուրդը կազմել և հրատարակել հայ ազգային վարժարանների միասնական կրթական ծրագիր:

Սույն ծրագիրը վավերացվել է Լիբանանի Թեմի պատգամավորական գավառական ժողովի կողմից 1961թ.-ի ապրիլի 26-ի 7-րդ նիստում:

Հայ ազգային վարժարանների միասնական ծրագիրն ընդգրկում է մի քանի պրակներ.

Ա. առակ- Ընդհանուր սկզբունքներ:

Ըստ Ուսումնական խորհրդի որոշման ազգային վարժարանները կարող են ունենալ հետևյալ երեք բաժինները.

Ա.- Մանկապարտեզ.

Մանկապարտեզն էլ իր հերթին բաժանվում է երեք դասարանների՝ ա.բողբոջ կամ կապույտ դասարան, /4-ից 5 տարեկան երեխաներ/ բ. կոկոն կամ կանաչ դասարան, /5-ից 6 տարեկան երեխաներ/ գ. ծաղիկ կամ դեղին դասարան, /6-ից 7 տարեկան երեխաներ/:

բ. Նախակրթարան.

Ազգային դպրոցների նախակրթարանները հնգամյա էին: Եվ միայն 1998թ.-ից Լիբանանում նախակրթարանները դարձան վեցամյա տևողությամբ: Նախակրթարանի Ա.-ից-Ե դասարաններում սովորում են 7-12 տարեկան երեխաները: Հինգերորդ դասարանի ավարտական քննությունների արդյունքների համաձայն տրվում է պետական սերտիֆիկատ/ վկայական/:

գ. Բարձրագույն նախակրթարան / միջնակարգ/

Բարձրագույն նախակրթարանն ընդգրկում է ուսումնառության չորս տարի /Ձ,Է,Ը,Թ-դասարաններ/ և գործում է ֆրանսիական կրթական ծրագրով՝ Բրյոլե: Ուսուցումը տարվում է ֆրանսերեն լեզվով: Այստեղ ունենք, որ ազգային վարժարաններում դասավանդվող եվրոպական առաջին լեզուն ֆրանսերենն է, որի ուսուցումը սկսվում է նախակրթարանի երկրորդ դասարանից: Իբրև երկրորդ եվրոպական լեզու դասավանդվում է անգլերենը, որի ուսուցումը սկսվում է չորրորդ դասարանից:

Ուսումնական ծրագրի **Ա. պրակում** տրվում է նաև նախակրթարանում և բարձրագույն նախակրթարանում / միջնակարգում/ դասավանդվող

առարկայացանկը և ամեն մի դասարանի դասաժամերի շաբաթական ժանրաբեռնվածությունը:

Կրթական միասնական ծրագրի Բ. աղակը ընդգրկում է մանկապարտեզի ծրագրային նյութը՝ ըստ դասարանների: Յուրաքանչյուր դասարանի համար նշվում են նպատակը, խնդիրները, առաջադրանքները:

Ծրագրի Գ. աղակը վերաբերում է նախակրթարանի /Ա-Ե,Զ-լրացուցիչ/ կրոնագիտական դասանյութերին՝ նշելով նպատակը և ընդհանուր թելադրանքները:

Ծրագրի Դ. աղակում տրված է նախակրթարանի և միջնակարգի հայերենի ծրագրային նյութը ըստ դասարանների և շաբաթական ժամաքանակը :

Կրթական, ծրագրի Ե. աղակը ամփոփում է հայոց պատմության, ծրագրային դասանյութերը և ժամաքանակը /շաբաթական/: Այն ընդգրկում է և նախակրթարանի և միջնակարգի բոլոր դասարանները:

Այսպիսով 1961թ.-ին ստեղծված կրթական միասնական ծրագիրը համակարգեց և միասնական գործունեության մղեց ազգային վարժարանների: Այն խորապես նպաստեց դպրոցների ուսումնադաստիարակչական գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանը, դրանց կազմակերպմանն ուղղված պահանջների ու նպատակների միասնականությանը:

Ուսումնական ծրագրի հարցը լուծելուց հետո ազգային վարժարանների և, ընդհանրապես, Լիբանանի բոլոր հայկական դպրոցների համար առաջնային և չլուծված դժվարին խնդիրներից էր մնում ուսուցչական կադրերի հարցը: Գրեթե բոլոր դպրոցներն ունեին որակավոր կադրերի պակաս, որը խորապես վտանգում էր ուսման որակը և ողջ կրթական գործը, լիարժեք զարգացած և հայեցի դաստիարակություն ստացած սերունդ ունենալու մեծ նպատակը: Այս ամենին ավելանում էր նաև ազգային մտավորականություն ունենալու մեծ խնդիրը, որը պետք է ստանձներ եղած ազգային արժեքների պահպանման և նորի ստեղծման ու հայապահպանության պատասխանատու և դժվարին գործը:

Վերոհիշյալով էր պայմանավորված Լիբանանում երկրորդական վարժարաններ ունենալու հարցի հրատապությունն ու անհրաժեշտությունը:

Այսօր Լիբանանում կա հայկական ամենօրյա դպրոցների լայն ցանց: Գործում է շուրջ 40 հայկական դպրոց, որի կեսից ավելին՝ Բեյրութում: Բոլոր հայկական դպրոցները Լիբանանի կրթական համակարգի կազմում են և ունեն պետության կողմից սահմանված հետևյալ կրթական աստիճանները. 1. նախակրթարան -1-ից 6 -րդ դասարաններ, 2. միջնակարգ- 7-ից 9-րդ դասարաններ, 3. երկրորդական - 10-ից 12- րդ դասարաններ:

Բոլոր դպրոցներում պարտադիր կերպով իրականացվում է պետական կրթական ծրագիրը, որն ապահովում է կրթության շարունակականությունը:

Այստեղ նշենք, որ բոլոր դպրոցները պետական ծրագրերին հաջողությամբ համադրում են հայկական ծրագիրը, որը, սակայն, առաջ է բերում ուսման գերծանրաբեռնվածություն՝ իր բոլոր դժվարություններով ու հետևանքներով: Ուզում ենք փաստել այն կարևոր հանգամանքը, որ Լիբանանի բոլոր հայկական դպրոցների նախակրթարաններում /տարրական/ ուսուցումը տարվում է հայերեն լեզվով, որը, ցավոք, բացակայում է Սիրիայի հայկական դպրոցներում:

Առանց որևէ սահմանափակման հայկական դպրոցներում ազատ կերպով դասավանդվում են հայագիտական առարկաները՝ հայոց լեզու, հայ գրականություն, հայ մատենագիտություն, հայոց պատմություն, Հայաստանի աշխարհագրություն, Հայ Առաքելական եկեղեցու պատմություն, ինչպես նաև հայկական երգ ու պար, մինչդեռ Սիրիայի հայկական դպրոցներում թույլատրվում է դասավանդել միայն կրոն առարկան, իսկ հայոց լեզուն դասացուցակում ընդգրկված է որպես ծիսական լեզու: Մնացած հայագիտական առարկաների ուսուցումն արգելված է:

Լիբանանի բոլոր հայկական կրթօջախներն ունեն գործունեության ազատություն և լայն հնարավորություններ իրականացնելու հայ երեխաների հայեցի կրթության և դաստիարակության գործը, նրանց մեջ սերմանելու ազգային ինքնագիտակցության ոգի:

Լիբանանում հայկական դպրոցները կոչված են իրենց առաքելությանը՝ հայապահպանությանը, իրենց մեծ նպատակին՝ ապագա սերնդի համակողմանի և ներդաշնակ զարգացմանը և լիարժեք ու հայրենամովեր դաստիարակությանը: